

Rödockrarummet och Det rituella landskapet

Rapport över arkeologisk dokumentationskurs
och seminarium i nordvästra Ångermanland,
Strömsunds kommun, Jämtlands län

Bernt Ove Viklund, arkeolog/kurs- och seminarieledare, på bidrag från
Länsstyrelsen i Jämtlands län.

Härnön, september 2005

Rapport 2005: 5

INLEDNING

Under åren 1997-2005 har länsantikvarien i Jämtlands län delat ut stöd till dokumentation i nordvästra Ångermanland, Strömsunds kommun i Jämtlands län. Det började 1997 när de första härdarna av samisk typ upptäcktes i hela skogslandet inom Jämtlands län (Viklund 1997, 2004). Det skedde i Bodums socken. De kommande åren fortsatte dokumentationen på administration av ComVid i Strömsund (Viklund 1998, 2000a, b). Åren 2003-2004 gavs möjlighet till dokumentation med anledning av upptäckter av hällmålningar (Viklund 2003, 2004b, c). Till här avrapporterade arbeten gavs bidrag efter ansökan 2004. Mitt tack till förre länsantikvarien i Jämtlands län, Fil. Dr. Kjell-Åke Aronsson, numera museichef på Ajtte i Jokkmokk, är hjärtligt!

Foton i rapporten: Bernt Ove Viklund, Jon Forsberg Viklund. Fotot på framsidan visar platsen för hällmålningarna på Harrhällan i Nagasjöån och ett antal badande deltagarna vid exkursionen under seminariet.

GEOGRAFISKT OMRÅDE

Dokumentationskursen den 6-8 juli 2005 pågick i socknarna Bodum, Fjällsjö och Tåsjö, samtliga i landskapet Ångermanland men sedan kommunsammanslagningen 1974 ingående i Strömsunds kommun. Seminariet den 9-10 juli pågick i Bodums och Fjällsjö socknar, föreläsningarna den 9: e var förlagda till Bygdegården i Rossön. Exkursionen gick till kulturmiljöer i Bodum och Fjällsjö.

KARTOR

Topografiska kartan över Sverige Fältkarta: 21G Dorotea, Gröna Kartan Fjällsjö 20G NV, Blå Kartan 204 Strömsund, Blå Kartan 205 Junsele

DOKUMENTATIONSKURS RÖDOCKRARUMMET

Onsdag. Vi träffades på Stenåldersmuseet i Rossön för information om utforskningen av Norrlands förhistoria. Speciellt stod hällmålningar och neolitiska husgrunder i fokus. Därefter skedde exkursion till hällmålningarna på Boforsklacken och Brinnåsklippen i Fjällsjö socken. Målningarna upptäcktes 1996 respektive 2004. De två följande dagarna inventerade vi.

Torsdag. Dokumentation av en torraka med ristningar samt gammal skrift i blyerts. Tipset på kulturminnet hade kommit från Marcus Bryntesson, bördig från Rossön. Detta efter att en sökning genom vänner och bekanta i aktuellt område tog sin början i slutet av 2004 när en torraka med ristning upptäcktes strax efter det att hällmålningen i Nagasjöån dokumenterats. Under helgseminariet presenterades torrakan samt andra ”tecken i träd” vilka under senare tid kommit till min kännedom från informanter i nordvästra Ångermanland.

Det är med övertygelse jag menar att vi framöver i tiden kommer att kunna dokumentera fler stubbar av liknande slag i området. Med tanke på dessa lämningars naturliga utsatthet samt riskerna att de förstörs genom skogsbruket är det angeläget att en diskussion kring dem kan komma till stånd.

Torraka med ristningar, "Vilarstubben" i Bodums socken.

Ristningar och skrift i träd. Koordinater: X 152 48 59, Y 709 76 48.

På gammal torraka 3 meter hög och 0,4 meter i diam är ett flertal ristningar samt text av blyerts. Årtalen är 1872, 1898, 49, 1924. Sven Pålsson 14/1 47 är tydlig. Stubben behöver mera tid för att helt tydas. Vår kurs hade inte den tiden att disponera på platsen. Enligt uppgift av informanten Marcus Bryntesson kallas torrakan för "vilarstubben".

Efter besöket på platsen åkte vi till två utvalda områden i Tåsjö socken för inventering efter hållmålningar. Platserna är Jakobssvedberget norr om Grundfjärden samt en del av Flåsjöån mellan Klingerselet och Lappbron.

Vi kunde inte konstatera någon hållmålning i det utvalda partiet av Jakobssvedberget vilket efter en nyligen genomförd avverkning tydligt framträder från vägen mot Kyrktåsjö. Där är markanta stup i berget och även överhäng. Ser vi till fornlämningarna vid Grundfjärden är en hel del som skvallrar om att det är sannolikt att någon/några hållmålningar kan finnas i området. Det som, enligt mitt synsätt, talar för det är speciellt den antagligen neolitiska husgrunden på Långön samt att det i området är gott om så kallade skärvstensvallar. Men givetvis även att det är mycket gott om andra typer av stenåldersboplatser kring stränderna av Hotingsjön och Grundfjärden. Fångstgropar är det gott om i omlandet. Jag vill understryka att det mesta av berget givetvis återstår att inventera.

Inga målningar kunde heller konstateras i partiet av Flåsjöån vilken delvis påminner om Nagasjöån: där är blockterräng men det visade sig att de flesta stora blocken var söndersprängda. Det skedde sannolikt i samband med flottarepoken.

Under en stor del av dagen deltog en skribent från Tisda. I kommande nummer är en artikel om vår kurs. Tidningen Ångermanland hade en artikel den 11 juli.

Fredag. Under dagen sökte vi av delar av ett område nära Backe i Fjällsjö socken. Det utvalda området är en del av Husmyrberget öster om Fjällsjöälven invid Västibyn och Husmyrtjärn. Från vägen märks åtskilliga branter med överhäng och fornlämningsmiljön vid älven och Åsjön tycker jag talar för att hällmålning/ar sannolikt finns någonstans i området. Berget har inventerats från gårdarna väster om tjärnen och österut till omkring mitten av tjärnen. Inga hällmålningar kunde konstateras. Jag understryker att det allra mesta av berget återstår att söka av och vi kan inte utesluta att framtida inventeringar kan konstatera att berget är bemålat. I samband med kursdagen konstaterades en stenåldersboplats vid stranden av älven söder om gårdarna i byn, den kan eventuellt vara känd sedan tidigare. Under eftermiddagen var vi i ett område uppströms Fjällsjöälven, Tomasforsen (numera överdämd) och till platsen för stugan vilken är utsatt på kartan. Sedan tidigare är två boplatser kända just där (Bodums socken, Raä 71, 72). I samband med fikapaus konstaterade vi att boplatismaterialet är större till sin utbredning och att det finns boplatismaterial även uppe på den sandiga plattan.

SEMINARIUM

Det rituella landskapet

Seminariet hölls lördagen den 9 juli på Bygdegården i Rossön i Bodums socken. Fyra föreläsningar varav ett med forntida teknik presenterades för en intresserad publik. Rödockran som framställdes anknöt på ett tydligt sätt till hällmålningarna kända i området. Vid exkursionen dagen efter stannade vi till på fastlandet innanför Tällön ovanför Bodums kraftverk där vi vid en arkeologikurs 1998 bl. a. konstaterade en förhistorisk husgrund.

Tällön i Bodums socken, en kulturmiljö med boplatser, fångstgropar, boplatsgrop mm.

Nästa stopp gjordes vid en boplats vid Valvattnet (Bodums socken, Raä 116) där bland annat en amulett i sten med ristningar tidigare påträffats.

Valvattnet i Bodums socken. Uppströms sjön kommer Nagasjöån in.
Fotot är tagit från boplatsen Raä 116.

Avslutningen av seminariet var vid Harrhällan i Nagasjöån där vi 2004 konstaterade en hällmålning (Viklund 2004b, 2005, Kivikäs 2005). Platsen är helt enastående. Kulturmiljön med hällmålningen är unik på hela taigan och är likaväl som flera av de andra hällmålningarna upptäckta åren 1996-2004 publicerade även internationellt. Vid fortsatta inventeringar nära Harahällan har inga fler hällmålningar påträffats.

REFERENSER

Kivikäs, Pekka. 2005. Rocks, Landscapes and Rock Paintings. Jyväskylä.

Viklund, Bernt Ove. 1997. Rapport över fornminnesinventering i Bodums och Fjällsjö socknar, Ångermanland, Strömsunds kommun, Jämtlands län. Länsstyrelsen i Jämtlands län.

-1998. Rapport över arkeologisk-kulturhistorisk dokumentation säsongen 1998 inom Bodum-Fjällsjö- och Tåsjö socknar, Ångermanland, Jämtlands län. Com Vid Strömsund.

-2000. Rapport över dokumentation hösten 1999 i Alanäs, Tåsjö, Bodum och Fjällsjö socknar, Jämtlands län. Com Vid Strömsund genom Länsstyrelsen i Jämtlands län.

-2000a. Rapport över dokumentation vecka 37 och vecka 41 år 2000 inom Strömsunds kommun, Jämtlands län. Com Vid Strömsund genom Länsstyrelsen i Jämtlands län.

-2004.a. Samiska härdar i skogslandet, i; Tidsspår- Västernorland-Sameland. Om samisk närvaro i Ångermanland och Medelpad (red. Bergvall och Persson). Härnösand.

-2004b. Nyupptäckta hällmålningar- Fjällsjö socken, Ångermanland, Strömsunds kommun, Jämtlands län. Finansiering genom länsstyrelsen i Jämtlands län.

-2004c. Harahällan-Nagasjöån. Nyupptäckta hällmålningar inom Fjällsjö och Bodums socknar i Ångermanland, Strömsunds kommun, Jämtlands län. Finansiering genom länsstyrelsen i Jämtlands län.

-2005. The Space of Red Ochre. The Stone Age Gallery in Ångermanland, Northern Sweden. Adoranten årsskrift 2004.